

Begäran om yttrande över remiss av SOU 2023:66 För barn och unga i samhällsvård

Sammanfattning och övergripande synpunkter

Länsstyrelsen i Östergötland län välkomnar förslagen i utredningen. Sammanfattningsvis kan konstateras att förslagen har ambitionen att skapa en samhällsvård med högre kvalitet och mer jämlika förhållanden för alla barn. Länsstyrelsen vill särskilt påtala att det är av vikt att ambitionerna följs av tillräckliga resurser.

Länsstyrelsens är positiv till att utredningen har utgått från barn och ungas erfarenheter av att vara placerade utanför hemmet. Barn och ungas delaktighet samt deras rätt till information om sina rättigheter genomsyrar flera förslag.

Länsstyrelsen välkomnar också förtydligandet i socialtjänstlagen att god vård ska utföras med "omtanke".

Utifrån länsstyrelsernas uppdrag om att stödja kommunernas förmåga att ta emot ensamkommande barn vill Länsstyrelsen påtala vikten av att beakta huruvida dessa barns rättigheter är i tillgodosedda i frågor kring föräldrastöd och i planeringen av vårdens avslutande då den unge fyller 18 år, även om vården upphör i samband med en flytt till Migrationsverkets boenden. Länsstyrelsen vill särskilt påtala att asylsökande och nyanlända barn har rätt till samma behandling som andra barn som är åtskilda från sina föräldrar och har rätt till särskilt skydd och stöd.

Länsstyrelsen vill påtala vikten av att uppmärksamma barn som lever i en hederskontext (där våld och förtryck utövas av föräldrar, familj, släkt och av andra i barnets nätverk) i de fall placerande kommun överväger nätverkshem. I dessa fall finns stor risk för att barnets familj/nätverk ges utökad möjlighet att kontrollera barnet. Hedersrelaterat våld och förtryck utövas inte sällan av flera förövare och/eller är sanktionerat, pådrivet eller tillåts av familjemedlemmar eller släktingar. Detta gör att det många gånger finns flera förövare som kan utöva våld, förtryck, kontroll och begränsningar. För ett

barn som är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck kan placeringen få allvarliga konsekvenser för barnet och leda till en ökad utsatthet.

Länsstyrelsen vill avslutningsvis påtala att vi har ett flertal regionala uppdrag som knyter an till kommunernas uppdrag för barn och unga i samhällsvård och till de nationella myndigheternas uppdrag att stödja kommunerna. Länsstyrelsen vill starkt förordna en noggrann överhörning mellan allt regionalt och lokalt stöd som utförs av staten, allt för att stärka kommunerna kapacitet att ta emot det. Idag kämpar många av kommunerna i länen med bristande resurser och utmaningar i rekrytering av behörig personal.

Länsstyrelsen har i andra politikområden implementeringsuppdrag och kan ges uppdrag att vara ett regionalt stöd även i detta under förutsättning att adekvata resurser tillsätts

Länsstyrelsen förordar att de utredningar som tangerar liknande områden arbetar för en samsyn och en överhörning i förslagen för att underlätta genomförandet.

6 Stärkt kvalitet i familjehemsvård

Länsstyrelsen är positiv till detta kapitelns förslag. Den samlade forskningen visar att barn mår bättre av att vistas i en familjemiljö jämfört med att vara placerad på en institution. Förslaget om att stärka familjehemsvården och öka andelen barn som placeras i någon familjehemskategori välkomnas.

Föreslagna stöd- och utbildningssatsningar, införandet av familjehemskategorier och upprättandet av ett familjehemsregister (7.6.1) är exempel på bra insatser för att stärka kvaliteten.

Länsstyrelsen ser en risk i att det fortsatt kommer att finnas svårigheter för kommunerna att rekrytera tillräckligt många familjehem och önskar därför ytterligare satsningar för att höja statusen för att vara familjehem.

6.6.23 Förslag för att öka användandet av nätverkshem

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att öka användandet av nätverkshem men vill även påtala vikten av att

bedömningen av detta sker utifrån den faktiska situationen för respektive barn.

För de barn som lever i en hederskontext där våld och förtryck utövas av föräldrar, familj, släkt och av andra i barnets nätverk finns stor risk för att barnets nätverk ges utökad möjlighet att kontrollera barnet. Hedersrelaterat våld och förtryck utövas inte sällan av flera förövare och/eller är sanktionerat, pådrivet eller tillåts av familjemedlemmar eller släktingar. Detta gör att det många gånger finns flera förövare som kan utöva våld, förtryck, kontroll och begränsningar. Utan noggrann kontroll av myndigheter kan en placering i ett nätverkshem istället utgöra en ny risk för barnet och få allvarliga konsekvenser för barnet och leda till en ökad utsatthet.

Även om forskning visar att nätverkshem är den generellt bästa placeringsformen för barn och unga så vill Länsstyrelsen även påtala andra typer av risker som särskilt finns vid placering av ensamkommande barn. Det finns kunskap kring att dessa barn är extra utsatta för risken för barngifte och hamna i situationer att utföra obetalt hushållsarbete. Forskning visar att livschanserna för ensamkommande barn kan påverkas negativt och de riskerar att utvecklas sämre i nätverkshem. Länsstyrelsen vill visa på ett material, Acces, framtaget av Rädda barnen till stöd för nätverkshem,

11.6.1 Socialnämnden ska pröva behovet av fortsatt vård inför att barnet fyller 18 år

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att socialnämnden får en skyldighet att pröva behovet av fortsatt vård inför att den unge fyller 18 år och vill särskilt påtala att detta även ska omfatta ensamkommande barn.

I utredningen omnämns ensamkommande barn och unga som en grupp som i många fall saknar nätverk och därför är i beroende av samhällets omsorg. Vidare kan dessa barn och unga bära på trauman kopplade till flykten vilket kan innebära en särskild utsatthet. Trots denna utsatthet upphör i stort sett alltid ensamkommande barns möjlighet till fortsatt placering enligt socialtjänstlagen i samband med den unges 18-årsdag. Från 18-årsdagen övergår ansvaret för asylsökande ensamkommande barn till Migrationsverket, vilket inte allt för sällan innebär en abrupt flytt från en ort till en annan. Vidare resulterar detta ofta i uppbrott från skola, vänner och övriga trygga

sammanhang utan att hänsyn tas till den unges behov och önskan. En sådan flytt är inte i linje med utredningens förslag om att socialnämnden noga ska förbereda barnet (5.5.4).

Länsstyrelsen anser att det även behöver utredas hur asylsökande ensamkommande barn och ungas behov och inställning till fortsatt vård ska beaktas. Man behöver vidare se över hur samverkan mellan Migrationsverket och socialnämnden kan förbättras. Detta för att bättre kunna förbereda den unge på de förändringar som kommer att ske i samband med att placeringen genom socialnämnden upphör och ansvaret övergår till Migrationsverket.

11.6.4 Stöd till vårdnadshavare när barnet flyttar hem

Länsstyrelsens tillstyrker utredningens förslag om erbjudande om fortsatt råd och stöd från socialnämnden efter att samhällsvården upphört.

Barn har enligt föräldrabalken rätt till omvårdnad, trygghet och god fostran och utifrån ett barnrättsperspektiv är det viktigt att föräldrar och vårdnadshavare ges det stöd de behöver för att kunna möta barns behov och känna sig trygga i sitt föräldraskap.

Föräldraskapsstödjande insatser är vidare en viktig åtgärd i det brottsförebyggande arbetet eftersom barn som har varit placerade har en ökad risk att hamna i kriminalitet. Det samma gäller socialnämndens stöd till föräldrar och vårdnadshavare som föreslås under 5.5.8.

Föräldrar som återförenas med sitt barn i Sverige som tidigare varit placerat som ensamkommande barn, kan vara i behov av stödinsatser från socialnämnden efter att barnets samhällsvård upphört. I kartläggningar som Migrationsverket genomfört framkommer att många av de kvotflyktingar som kommer till Sverige har behov av kunskap kring uppfostringsstrategier som inte innehåller barnaga. Föräldrarna ges vanligtvis insatser via etableringsprogrammet och i vissa fall kompletterande försörjningsstöd där det saknas fokus på att ge föräldrar verktyg att hantera uppfostran i ett nytt samhälle. I många fall hamnar dessutom ett stort ansvar på dessa före detta ensamkommande barnen att hjälpa sin familj i kontakt med myndigheter och det svenska samhället. Ett ansvar som inte ska ligga på barnet eller den unge.

Konsekvensanalys

Länsstyrelsen välkomnar förslagen att satsa resurser på kompetenshöjande insatser hos kommunerna. Vi befarar dock att den finansiella satsningen inte är tillräcklig. Om förslagen och de nya lagändringarna ska få genomslag i praktiken är det av största vikt att kommunerna ges tillräckligt med resurser.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Carl Fredrik Graf med koordinator Åsa Hedberg som föredragande. I den slutliga handläggningen har också enhetschef Linda Pergelius Thorbjörnson, utvecklingsledare mäns våld mot kvinnor Johan Landstedt och integrationsutvecklare Anna Ekermo Tagesson medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.